

Impressies van Wenen

Dag 1

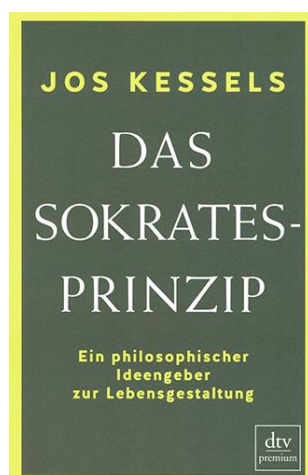
Na pakweg anderhalf jaar Musil lezen, wennen aan zijn verhaal en een manier van schrijven die nergens naar toe gaat, na lange gesprekken over de vraag wat een man zonder eigenschappen is en in hoeverre Ulrich zelf er aan voldoet, gegniffel over de Grote Parallelactie en het zinloze gedoe rond Zijne Doorluchtigheid, over de afbraak van het verstofte autoritaire Habsburgse Rijk en de vernieuwing op allerlei terreinen van kunst en cultuur, waarvan Wenen aan het begin van de twintigste eeuw een centrum was – na al die inspanningen hebben we ons vroeg in de middag geïnstalleerd in een hotel in de Webgasse en vertrekken met de metro naar de Hofburg, waar de calèches met versierde paarden en dito koetsiers af en aan rijden. Wat een hoogmoed, al die grote gebouwen met hun enorme poorten en pleinen! En ze zijn ook nog eens uitgedost met meer dan manshoge beelden van Hercules en zijn twaalf

werken. Allemaal bedoeld om te imponeren en de toenmalige machtsverhoudingen te bevestigen. Je krijgt als je er rondloopt onmiddellijk begrip voor de titel van Adolf Loos' beroemdste essay: Ornament und Verbrechen. Inderdaad, zo ziet het eruit, al die ornamenten zijn, als machtsvertoon, een vorm van geweld, ze verbergen niet alleen misdadigheid, ze zijn het zelf.

De echte werkelijkheid is natuurlijk heel anders: Marjolijn struikelt over een stom want te laag paaltje (later zien we er nog iemand over struikelen), ik heb ineens een lelijk vlekje op de punt van mijn pas gekochte nieuwe schoen. Hoe moet dat nu? In een schoenwinkel koop ik een 'echte rauleder Brüste' en een busje schoonmaakspul. Veel helpt het niet, ook niet als je tien keer schuim op het vlekje spuit. Gelukkig blijkt Boekhandel Frick aan de Graben de

vertaling van mijn laatste boek, *Das Sokratesprinzip*, te hebben, en wel in een stapel van twee. Dat maakt veel goed. We drinken cocktails in de Loos-bar (waar vroeger geen vrouwen in mochten, kun je nagaan), bier in een ouderwets koffiehuis (niet in Centraal, daar staan ze in de rij) en we eten uiteindelijk bij een Italiaan. Daar storten we ons op de vraag of ethiek en esthetiek nu wel of niet iets met elkaar te maken hebben, of het boek van Musil op de minimal music van Hocketus lijkt, en of kunst een mensbeeld of een levensperspectief voorstelt – het antwoord lijkt telkens: ja. Maar hoe komt het toch dat moderne kunst bij het grote publiek wel is

ingeburgerd en moderne muziek niet? Waarom wel Loos en Klimt en Schiele en geen Schönberg, Webern of Alban Berg?

Dag 2

De volgende ochtend haal ik na het ontbijt een krant, de Standard. Die maakt zich zorgen over het grote aantal stemmen dat FPÖ-voorman Höfer als presidentskandidaat heeft gekregen. Niemand uit de SPÖ wil met hem samenwerken, maar je kan de stem van het volk toch ook niet negeren. Hoe moet dat nu? Op een of andere manier lucht mij dat op, kennelijk had ik in mijn achterhoofd toch het beeld dat Oostenrijk een land van achterlijk-rechtse boeren was die behalve dat ze geregeld jonge meisjes in een kelder opsluiten ook volkomen xenofob zijn (dat zijn nog eens eigenschappen). Maar nee, zoals de krant erover schrijft is herkenbaar en verstandig, dat valt mij mee.

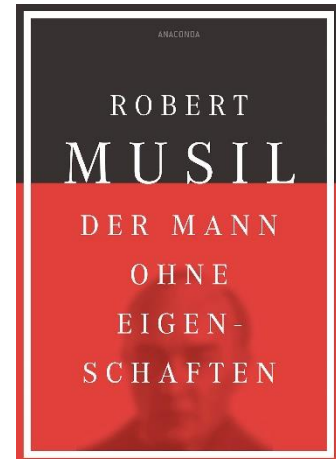
We maken een rondrit met de tram (Marjolijn heeft een uitgekiend programma samengesteld), om de gebouwen langs de ring te verkennen. Die ring was vroeger de muur

tegen de Turken, maar is onder het bewind van Franz Jozef gesloopt om ruimte te maken voor Oostenrijks machtsvertoon. De Turken zijn overigens toch niet tegen te houden, voor het protserige parlamentsgebouw staat een groep nadrukkelijk behoefdoekte vrouwen die samen op de foto willen. Ik vind het een teken van alledaagse vernedering, maar daar denken zij ongetwijfeld anders over. Ieder zijn meug.

Daarna bezoeken we de Postsparkasse van Otto Wagner, een prachtig modern gebouw, pal tegenover wat vroeger het Ministerie van Oorlog was (nu BZ). Dat laatste bezit nog alle potsierlijke kenmerken van de stijl van Kakanië: een enorme adelaar met twee koppen hangt in een buitenmodel fries dreigend bovenaan de gevel, als een 'big brother is watching you' avant la lettre. Het postkantoor van Wagner is daar een geslaagd tegenwicht tegen, het is simpel, zonder opsmuk, met liefde en mooie materialen gemaakt, veel oog voor detail, een verademing voor de bezoeker.

Vervolgens lunchen we bij de Boeddhisten, onbespoten en lekker. René werpt de vraag op hoe je moet omgaan met de patsers in deze wereld, de mensen die alles voor zichzelf opeisen, de bankiers, het geldvolk. Daar hebben we niet een twee drie een antwoord op. Sommigen denken dat je het beste een man zonder eigenschappen kunt worden, daar kunnen de zakenmensen niet goed tegen. Volgens mij is het beter te praten, gesprekken

te voeren, en dan niet over 'de kwestie op zich' (dan krijg je alleen een gevecht over meningen), maar juist over 'de kwestie voor jou', zodat je zelf als persoon inzet van het gesprek wordt. Maar voor de definitieve conclusie in dezen in zicht is besluiten we te gaan kijken naar twee stationsgebouwtjes van Otto Wagner (veel meer Jugendstil dan het postkantoor). En we bezoeken

het Seessionsgebouw, het toenmalige clubhuis van de vernieuwers, nu een klein maar mooi museum. Vooral de Beethoven-fries van Klimt vind ik indrukwekkend, een prachtig voorbeeld van een Gesamtkunstwerk: ruimte, schilderkunst, muziek worden er met elkaar in verband gebracht door middel van een symbolisch verhaal, dat Klimt voor één enkele tentoonstelling geschilderd heeft, maar dat gelukkig behouden is gebleven.

We eten bij Sperl, zo'n typisch Weense combinatie van huiskamer, koffiehuis, restaurant. De meesten nemen Wiener Schnitzel, grote lappen op het bord. Vlak naast ons zitten vier dames op leeftijd te kaarten, een tafel verder zit een groep studenten een boek

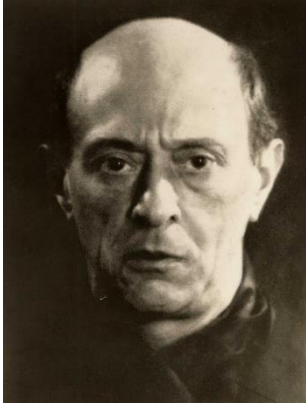
door te nemen, soms lezen ze, soms praten ze. Wat is het voor boek dat ze in handen hebben? Niemand durft het te vragen, ook niet als ze vertrekken. Ik speel voor we weggaan op verzoek op de piano, Stella by starlight, maar het geluid van de piano is veel te hard. Het is ook altijd wat, met die eigenschappen.

Terug in het hotel leest Marjolijn een stukje Musil voor, over een onderhoud van Ulrich met Altdorf. Nu raken we in gesprek over het onderwijs, het verschil tussen Montessori en Vrije School. De eerste wilde kinderen van meet af aan realiteitszin bijbrengen, de tweede juist mogelijkhedenzin. Wat is het beste? Jorine vertelt dat ze haar leerlingen het belang van goed spellen probeert bij te brengen door hen tattoos met taalfouten te tonen.

Dag 3

De volgende dag bezoeken we het Leopold Museum, dat veel Klimt en Schiele bezit. Ik vind het een indrukwekkend overzicht, beiden hebben een volstrekt eigen stijl en Schiele is maar 28 geworden. Ze hebben hem nog een paar dagen vastgezet, zogenaamd op verdenking van kindermisbruik, maar vermoedelijk omdat ze zijn schilderijen te aanstootgevend vonden. Hoe is het toch mogelijk dat Wenen in die tijd zoveel authentiek talent heeft voortgebracht?

Na de lunch in café Schwarzenberger tijgen we naar het Schönberg Centrum, verborgen op de eerste verdieping van een modern flatgebouw. Daar hebben ze behalve foto's en

teksten een aantal intrigerende video's, bijvoorbeeld van de Franse pianist Florent Boffard die vergelijkingen laat horen tussen Bach en Schönberg, en van Daniel Bärenboim die een van Schönbergs symfonieën uitvoert. Ik heb altijd een haat-liefde verhouding met Schönberg gehad, zijn muziek klinkt vaak abstract en cerebraal, hij componeerde niet aan de piano maar aan een tafel en uit het hoofd, geholpen door zelf vervaardigde kartonnen malletjes (te zien in het museum) waarmee hij zijn toonreeksen in de gaten kon houden. Maar Boffard speelt hem met zoveel liefde en precisie dat het prachtige etherische muziek wordt, ook al is er nergens een grondtoon in te ontdekken. Ik besluit nog een uurtje te blijven terwijl de anderen naar het huis van Wittgenstein gaan.

's Avonds eten we in een restaurant in de buurt. Daarna leest René een stuk voor uit het slot van Musil, prachtig geschreven maar net als Schönberg zonder grondtoon of duidelijke richting. Het leidt tot een lange discussie over de verhouding tussen begrip en ervaring, de status van regels, of de rechten van de mens werkelijk een universele gelding hebben. Marjolijn zegt dat ze alle vrouwen met een permanent wil opruimen – het zijn altijd de details die het verschil maken.

Dag 4

De dag daarop hebben we nog tijd voor het Freud-museum. We zien de kamer waar hij zijn gesprekken voerde. Wat ben ik blij dat ik niet in dat donkere hol mijn seksuele fantasieën aan dr. Freud hoef op te biechten, die er vervolgens met zijn psychoanalytisch gezelschap van gewichtigdoenerige heren mee aan de haal gaat!

's Middags doen we een rondje Mumok, Museum voor moderne kunst, waar onder het mom van taboe-doorbreking (jawel, nog steeds) een vergelijking te zien is tussen het werk van Schiele en Klimt enerzijds en anderzijds dat van een hedendaagse fotomismvormer. Hadden we beter niet kunnen doen, het zijn typische Oostenrijkse kelderdromen, Klimt en Schiele steken er met kop en schouder bovenuit. Zo zie je maar weer, lang niet iedere poging om van je eigenschappen af te komen is geslaagd.

En toen waren we na anderhalf uur vliegen weer thuis.

Mooi project.

Op naar Proust en Parijs.

